Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

WYDAWNICTWO UMCS

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XI SECTIO N 2026

ISSN: 2451-0491 • e-ISSN: 2543-9340 • CC-BY 4.0 • DOI: 10.17951/en.2026.11.149-163

W stronę zielonej glottodydaktyki. Od teorii do praktyki

Towards Green Glottodidactics: From Theory to Practice

Eliza Krotke

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Filologiczny
ul. Świerkowa 20B, 15-328 Białystok, Polska
e.krotke@uwb.edu.pl
https://orcid.org/0009-0009-9257-0054

Abstract. The article focuses on green glottodidactics – a new approach in foreign language education that integrates linguistic development with the cultivation of ecological awareness, empathy, and responsibility toward the natural world. In the face of the climate crisis, language education should serve as a space for reflection on human-nature relations and for fostering environmental consciousness among learners. The paper consists of two parts: the first outlines the theoretical foundations and aims of green glottodidactics, highlighting its connections with ecolinguistics, ecopedagogy, and education for sustainable development; the second presents an analysis of selected English language textbooks in terms of how they represent ecological issues and their potential to promote empathy and pro-environmental attitudes toward the non-human world.

Keywords: green glottodidactics; ecolinguistics; education for sustainable development; ecopedagogy; ecological awareness; language mediation; empathy

Abstrakt. Artykuł poświęcony jest zielonej glottodydaktyce – nowemu nurtowi w dydaktyce języków obcych, który łączy rozwijanie kompetencji językowych z kształtowaniem postaw proekologicznych, empatii i odpowiedzialności wobec świata przyrody. W obliczu kryzysu klimatycznego edukacja językowa powinna stać się przestrzenią refleksji nad relacjami człowieka z naturą oraz

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

sposobem kształtowania świadomości ekologicznej uczniów. Artykuł składa się z dwóch części. W pierwszej autorka omawia założenia i cele zielonej glottodydaktyki, wskazując jej związki z ekolingwistyką, ekopedagogiką i edukacją dla zrównoważonego rozwoju. W drugiej części analizuje wybrane podręczniki do nauczania języka angielskiego pod kątem obecności treści ekologicznych oraz ich potencjału w rozwijaniu postaw empatii i refleksyjności wobec nie-ludzkiego świata.

Słowa kluczowe: zielona glottodydaktyka; ekolingwistyka; edukacja dla zrównoważonego rozwoju; ekopedagogika; świadomość ekologiczna; mediacja językowa; empatia

WPROWADZENIE

Współczesna edukacja językowa rozwija się w świecie pełnym wyzwań nie tylko dydaktycznych, lecz także społecznych i etycznych. Wiek XXI to czas narastających kryzysów migracyjnych, żywnościowych, ekologicznych i klimatycznych, zmuszających do refleksji nad współczesnym modelem edukacji oraz rolą szkoły w nieustannie zmieniającym się świecie (Ochwat 2025). Najważniejszy z nich to kryzys klimatyczno-środowiskowy, obejmujący globalne ocieplenie, którego rezultatem jest utrata bioróżnorodności, degradacja ekosystemów i wymieranie gatunków. Zmiany klimatyczne, jak zauważył Lawrence Buell (1995), świadczą o kryzysie wyobraźni, przejawiającym się w utracie zdolności do wyobrażania sobie skutków destrukcyjnej działalności człowieka wobec natury. Niepokojące doniesienia na temat dokonujących się zmian klimatycznych, które w nieodległej przyszłości wpłyną na naszą codzienną egzystencję, potęgują m.in. uczucie marazmu, który w dobie antropocenu Ewa Bińczyk (2018) określa jako stan społecznego i intelektualnego zastoju, prowadzący do bierności wobec zagrożeń ekologicznych. W szerszym kontekście możemy mówić także o kryzysie edukacyjnym i humanistycznym, wynikającym z niedostosowania systemu nauczania do współczesnych wyzwań klimatycznych oraz z braku rozwijania w uczniach empatii i odpowiedzialności za planetę. Coraz częściej podkreśla się znaczenie edukacji dla zrównoważonego rozwoju (ESD – *education for sustainable development*), która stanowi jeden z kluczowych nurtów współczesnej pedagogiki (Sterling 2001: 14–19). Jej celem jest przygotowanie uczniów do odpowiedzialnego uczestnictwa w świecie mierzącym się z globalnymi problemami ekologicznymi, społecznymi i gospodarczymi. Jak podkreślają twórcy dokumentów UNESCO (2017, 2020), ESD ma charakter holistyczny i międzydyscyplinarny: integruje wiedzę, wartości, postawy i działania, a zarazem zachęca do refleksji nad tym, jak nasze decyzje wpływają na planetę. Nie chodzi tu wyłącznie o przekazywanie faktów na temat środowiska, lecz także o transformację sposobu myślenia i działania (Boström 2018: 683–696). Nauczanie języków obcych nie może już ograniczać się do rozwijania sprawności komunikacyjnych i ćwiczenia gramatyki. Powinno stać się przestrzenią, w której

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

uczący się rozwijają również świadomość odpowiedzialności za świat przyrody. W dydaktyce języków obcych ESD otwiera nową perspektywę: nauka języka może wspierać rozwój zarówno kompetencji komunikacyjnych, jak i społecznych, kulturowych i etycznych. Glottodydaktycy powinni być przygotowani na wyzwania przyszłości związane z kształceniem odpowiedzialności za siebie i pozostałych mieszkańców naszej planety (Latoch-Zielińska 2023: 2). Wyzwaniem stanie się promowanie kompetencji klimatycznej (*climate literacy*), którą Marek Oziewicz definiuje jako „znajomości rzeczy, czyli umiejętności kształtowania przyszłości dzięki świadomym wyborom. (…) kompetencja klimatyczna to zrozumienie polikryzysu, w którym się znajdujemy, obejmującego fakty naukowe" (Oziewicz, Szumańska, Zając 2025: 26). Z jej nabywaniem wiąże się też „kształtowanie postaw społecznych opartych na trosce i odpowiedzialności za świat, Ziemię i każdą istotę ożywioną – rośliny, zwierzęta – oraz nieożywioną – skały i rzeki" (Ochwat 2025: 41). Warto podkreślić, że wprowadzanie tematów ekologicznych do nauczania języka obcego sprzyja refleksji nad tym, jak język opisuje rzeczywistość i jak może wpływać na nasze postrzeganie świata. Uczy również mediacji międzykulturowej (Byram 2010: 239–254), definiowanej jako zdolność do rozumienia i łączenia różnych perspektyw dotyczących wspólnej troski o planetę.

Edukacja ekologiczna, stanowiąca istotny element ESD, skupia się na relacji człowieka z naturą, w szczególności na kształtowaniu postaw troski oraz współodpowiedzialności za środowisko. Jej źródła tkwią we współczesnej humanistyce i filozofii, które postrzegają przyrodę nie tylko jako zasób, lecz także jako wspólnotę bytów, wobec której człowiek ma moralne zobowiązania (Abram 2010: 65–72; Naess 1989: 164–173). Z tej perspektywy edukacja ekologiczna to nie tylko przekazywanie wiedzy, ale również uczenie empatii i wrażliwości. Zainteresowanie edukacją ekologiczną jest następstwem rosnącej popularności ekohumanistyki, nazywanej też humanistyką środowiskową, obejmującą interdyscyplinarne badania nad językiem, kulturą i środowiskiem. Nurt ten jest niezwykle pojemny, gdyż mieści się w nim ekokrytyka (Barcz 2016; Buell 1995; Domańska 2013; Fiedorczuk 2015; Kronenberg 2014; Tabaszewska 2022; Ubertowska, 2020), ekolingwistyka (Fill, Mühlhäusler, 2001; Steciąg 2014: 51–62; Sujacka-Zając 2020: 11–26) oraz ekopedagogika (Gadotti 2008; Śliwierska 2008). Wszystkie wspomniane nurty łączy m.in. myśl, że język ma kluczowe znaczenie dla tego, jak rozumiemy i postrzegamy naturę. W kontekście glottodydaktyki oznacza to potrzebę włączania refleksji ekologicznej w proces nauki języka zarówno poprzez dobór tematów, jak i poprzez sposób prowadzenia zajęć, interakcje w klasie i postawę nauczyciela.

W artykule koncentruję się na charakterystyce zielonej glottodydaktyki oraz na jej najważniejszych założeniach, celach i możliwościach praktycznego

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

zastosowania w dydaktyce języków obcych. W drugiej części tekstu analizuję wybrane podręczniki do nauki języka angielskiego pod kątem obecności i sposobu reprezentacji treści ekologicznych, zwracając uwagę na ich potencjał w rozwijaniu postaw proekologicznych osób uczących się oraz we wspieraniu celów edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

PERSPEKTYWY ZIELONEJ GLOTTODYDAKTYKI

Pojęcie zielonej glottodydaktyki[1] można rozumieć jako kierunek dydaktyki języków obcych, który łączy cele komunikacyjne z celami edukacji ekologicznej i etycznej (Gębal 2021: 15–19, 25–27). Zakłada ona, że proces nauki języka obcego nie jest oderwany od kontekstu społecznego i środowiskowego, w którym funkcjonuje uczeń. Oznacza to, że nauczanie języka to nie tylko przekazywanie wiedzy o świecie, lecz także uczenie się dla świata i jego ochrony. W przeciwieństwie do tradycyjnego modelu nauczania, w którym ekologia pojawia się jako jeden z rozdziałów programu, zielona glottodydaktyka postuluje holistyczne włączenie perspektywy ekologicznej w cały proces dydaktyczny. Dotyczy to zarówno wyboru treści, jak i stylu pracy w klasie, sposobu prowadzenia rozmowy, a nawet języka, jakim posługują się nauczyciele i uczniowie.

Cele zielonej glottodydaktyki można ująć w trzech komplementarnych wymiarach: językowym (rozwijanie kompetencji komunikacyjnych, mediacyjnych i interkulturowych w kontekście tematów związanych z ekologią i zrównoważonym rozwojem), poznawczym (pogłębianie wiedzy o środowisku, przyczynach zmian klimatycznych i relacjach człowiek–natura, a także o sposobach ich językowej reprezentacji) oraz aksjologicznym i emocjonalnym (kształtowanie postaw empatii, odpowiedzialności i troski o środowisko oraz budowanie świadomości współzależności globalnej) (Hanley 2021: 88–90). Tym samym zielona glottodydaktyka wpisuje się w nurt glottodydaktyki zaangażowanej społecznie, łączącej rozwój językowy z wychowaniem etycznym, kulturowym i obywatelskim. Trudno przecież mówić o ekologii i zmianach klimatycznych bez emocji, w których tkwi potencjał związany z rozwijaniem zaangażowania uczniów w problemy współczesnego świata, w tym budowania postaw proekologicznych (Ochwat 2025: 109).

Zielona glottodydaktyka nie oznacza tworzenia zupełnie nowego modelu nauczania. To raczej reinterpretacja istniejących metod w duchu ekologicznej refleksji i odpowiedzialności za losy naszej planety, co koresponduje z myślą współczesnej humanistyki ekologicznej. Warto wspomnieć również o modelach

[1] W polskim dyskursie naukowym synonimicznym określeniem zielonej glottodydaktyki jest ekoglottodydaktyka (por. Tambor 2023).

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

nature-based learning (NBL) i *nature-based language learning* (NBLL), według których środowisko odgrywa rolę „współnauczyciela" (Jordan, Chawla 2019; Prins, Gaikhorst, Hovinga 2025). Przypomnijmy, że humanistyka ekologiczna stanowi wyraz głębokiego przewartościowania myślenia o relacji człowieka z naturą. Ewa Domańska (2013: 12–32) proponuje odejście od antropocentrycznego modelu poznania, w którym natura była postrzegana przedmiotowo jako zasób, źródło surowców i przestrzeń nieustannej eksploatacji, na rzecz podejścia uznającego ją za współpodmiot i uczestnika wspólnego świata. W tym nowym paradygmacie człowiek i środowisko tworzą relacje współzależności i współistnienia, a humanistyka zyskuje wymiar afirmatywny i formacyjny: nie tylko opisuje rzeczywistość, lecz także kształtuje postawy etyczne i empatyczne wobec wszelkich form życia. Domańska (tamże: 24–26) wskazuje również na potrzebę łączenia różnych sposobów poznania świata (naukowego, kulturowego i tradycyjnego), co sprzyja rozwijaniu empatii, dialogu i wrażliwości wobec nie-ludzkich mieszkańców Ziemi. W tym sensie humanistyka ekologiczna może być inspiracją dla edukacji językowej jako przestrzeni kształcenia postaw odpowiedzialności, współodczuwania i mediacji między różnymi światami (ludzkim i pozaludzkim).

W praktyce można ją realizować na wiele sposobów, m.in. poprzez (Nystrand 1997: 18–22, 121–126):

- integrację treści ekologicznych z nauką języka zgodnie z podejściem CLIL (*content and language integrated learning*), w którym język obcy staje się narzędziem poznawania zjawisk przyrodniczych i społecznych;
- storytelling ekologiczny, wykorzystujący narrację o tematyce środowiskowej (literatura, reportaże[2], lokalne historie), które rozwijają zarówno język, jak i empatię uczących się;
- projekty uczniowskie typu *green project*, w ramach których uczniowie podejmują realne działania ekologiczne (kampanie, podcasty, blogi), używając języka obcego w autentycznych kontekstach komunikacyjnych;
- refleksyjną pracę z tekstem i obrazem, analizującą sposoby przedstawiania natury w podręcznikach, mediach czy reklamach;
- działania mediacyjne, takie jak tłumaczenie lub adaptowanie treści ekologicznych dla różnych odbiorców, co rozwija zarówno kompetencje językowe, jak i społeczne.

Wszystkie te strategie opierają się na założeniu, że nauka języka ma prowadzić do działania i zaangażowania, a nie wyłącznie do reprodukcji wiedzy. W tym sensie zielona glottodydaktyka bliska jest koncepcjom *service learning*

[2] O wykorzystaniu reportaży środowiskowych na lekcjach języka polskiego oraz języka polskiego jako obcego piszą Magdalena Ochwat (2020: 204–219) i Tomasz Gęsina (2023: 1–19).

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

czy edukacji projektowej, w której język staje się narzędziem realnej zmiany społecznej.

Zielona glottodydaktyka redefiniuje także tradycyjny układ ról w klasie. Nauczyciel nie jest już jedynie źródłem wiedzy, lecz moderuje dialog ekologiczny – inspiruje uczniów do krytycznego myślenia i współpracy, tworząc przestrzeń dla dyskusji o wartościach i dylematach etycznych. Uczeń z kolei staje się aktywnym uczestnikiem procesu dydaktycznego – badaczem i współtwórcą wiedzy, który wykorzystuje język, by opisać i zrozumieć relację człowieka z naturą. Tak rozumiana edukacja sprzyja rozwojowi autonomii, refleksyjności i empatii, a nauka języka nie ogranicza się wyłącznie do ćwiczeń komunikacyjnych. Jest formą dialogu nie tylko międzykulturowego, lecz również międzygatunkowego i planetarnego. Dlatego też zielona glottodydaktyka łączy nauczanie języków obcych z refleksją ekologiczną i stanowi część szerszego nurtu edukacji planetarnej (Morin 2001: 71–73; Sterling 2001: 49–53, 85–88). Ten paradygmat zakłada, że edukacja powinna przygotowywać do życia w świecie współzależności: biologicznych, kulturowych, ekonomicznych i językowych, co koresponduje ze spostrzeżeniami Domańskiej, która pisze o przewartościowaniu relacji człowieka z naturą i przejściu od spojrzenia antropocentrycznego, traktującego przyrodę jako zasób do eksploatacji, ku podejściu biocentrycznemu, opartemu na relacyjności podmiotów zamieszkujących wspólny świat. Kluczowa w tej koncepcji jest jej metafora „splątanych sieci" (Domańska 2013: 26), ukazująca uwikłanie wszystkich bytów (ludzkich i pozaludzkich) w dynamiczną sieć relacji i współzależności. Świat nie jest hierarchiczny, lecz współtworzony przez wielu aktorów, co implikuje etykę empatii i współodpowiedzialności. W perspektywie edukacyjnej taka wizja może inspirować do kształcenia postaw relacyjnych i mediacyjnych, uczących rozumienia, łączenia i dialogu między różnymi podmiotami. W takim ujęciu nauka języka obcego staje się nie tylko rozwijaniem kompetencji komunikacyjnych, ale też budowaniem świadomości planetarnej: zdolności myślenia globalnego przy jednoczesnym działaniu lokalnym. Rozwój zielonej glottodydaktyki wymaga więc przesunięcia akcentów z nauczania języka dla komunikacji na nauczanie dla współistnienia. Oznacza to zmianę w rozumieniu roli nauczyciela i ucznia, a także redefinicję tego, czym jest sukces edukacyjny. W tym podejściu biegłość językowa nie jest głównym celem; równie ważne staje się rozwijanie empatii, refleksji i odpowiedzialności wobec świata natury.

Zielona glottodydaktyka łączy się z ideą mediacji językowej i edukacji międzykulturowej (Byram 2010: 239–254; Róg 2018). Wszystkie te podejścia akcentują znaczenie empatii, dialogu i współpracy. W kontekście edukacji ekologicznej mediacja przybiera nowy wymiar – mediacji ekologicznej, czyli zdolności tłumaczenia i interpretowania złożonych problemów środowiskowych

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

w sposób zrozumiały i kulturowo adekwatny. Uczeń, który potrafi wyjaśniać kwestie ekologiczne w języku obcym, łączy różne perspektywy oglądu danego problemu, uwzględniając kwestie naukowe, społeczne, kulturowe i emocjonalne. Tak rozumiane kompetencje są zgodne z koncepcją *global competence* (OECD 2018), uznawaną za kluczową dla edukacji XXI wieku. Włączenie wątków ekologicznych do zadań mediacyjnych, takich jak interpretacja infografik klimatycznych, przekład raportów środowiskowych czy tworzenie komunikatów dla społeczności lokalnych, pozwala rozwijać zarówno umiejętności językowe, jak i globalną wrażliwość społeczną. Zielona glottodydaktyka może zatem stać się przestrzenią integrującą różne wymiary edukacji humanistycznej (językowej, kulturowej, etycznej i środowiskowej), tworząc spójną wizję nauczania opartego na dialogu i współodpowiedzialności.

W szerszej perspektywie zielona glottodydaktyka proponuje zmianę paradygmatu poprzez odejście od edukacji opartej wyłącznie na kompetencjach w kierunku edukacji opartej na relacjach między ludźmi, językami, kulturami i światem przyrody. Jest to przesunięcie od rywalizacji ku współtworzeniu, od reprodukcji wiedzy ku refleksji i współdziałaniu. W tym sensie zielona glottodydaktyka może być postrzegana jako pedagogika współistnienia (Żydek-Bednarczuk 2015: 46–48, 58–59) – praktyka, w której język obcy jest narzędziem troski o świat i budowania więzi z innymi mieszkańcami globu ziemskiego.

Zielona glottodydaktyka zwraca uwagę, że ekologia w nauczaniu języka nie powinna być jedynie treścią lekcji, lecz także postawą edukacyjną. Uczniowie zarówno poznają słownictwo związane z ochroną środowiska, jak i uczą się myśleć o języku jako narzędziu, które może wspierać zmianę i opisywać świat w sposób empatyczny. Język obcy może służyć do mówienia o problemach współczesnego świata, ale też do jego interpretowania i szukania rozwiązań. Włączenie perspektywy ekologicznej do nauki języka ma na celu również rozbudzenie świadomości, że sposób, w jaki mówimy o naturze, wpływa na to, jak ją postrzegamy (por. Stibbe 2015: 174–178). Taka edukacja ma charakter transformacyjny, gdyż kształtuje nowy typ wrażliwości komunikacyjnej.

W praktyce dydaktycznej zielona glottodydaktyka może przyjmować bardzo różne formy, co wynika z jej interdyscyplinarnego charakteru. Jej założenia warto realizować m.in. poprzez:

- projekty uczniowskie o tematyce ekologicznej, prowadzone w języku obcym, takie jak podcasty, blogi, kampanie społeczne czy prezentacje multimedialne;
- współpracę międzynarodową w ramach programów Erasmus+, eTwinning czy Youth Climate Action Projects, które pozwalają uczniom używać języka w autentycznych kontekstach komunikacyjnych;

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

– interdyscyplinarne moduły dydaktyczne, łączące język z geografią, biologią, etyką lub sztuką, jak np. lekcje CLIL poświęcone bioróżnorodności czy kulturze recyklingu;
– edukację przez działanie (*service learning*) w postaci angażowania uczniów w lokalne inicjatywy ekologiczne, w których język obcy staje się narzędziem komunikacji i mediacji;
– krytyczną pracę z mediami, obejmującą analizę dyskursów ekologicznych w tekstach prasowych, mediach społecznościowych i reklamach.

Takie działania pozwalają rozwijać kompetencje językowe w sposób autentyczny i sensotwórczy, a zarazem budują świadomość globalną oraz postawę współodpowiedzialności.

ANALIZA WYBRANYCH MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH (CASE STUDY)

Jednym z użytecznych narzędzi badawczych w analizie ekologicznego wymiaru edukacji językowej jest ekokrytyczna analiza podręczników. Jej celem jest zrozumienie, w jaki sposób podręczniki, teksty i zadania językowe przedstawiają naturę i relacje człowieka ze środowiskiem oraz promują postawy proekologiczne. Podejście to łączy elementy metody glottodydaktyki, analizy dyskursu i ekokrytyki literackiej, pozwalając dostrzec, jak język kształtuje nasze postawy wobec świata przyrody. Dotychczasowe badania (zob. m.in. tamże: 1–3) pokazują, że materiały do nauki języków obcych zwykle nie wykraczają poza poziom powierzchownego przedstawiania tematów ekologicznych. Na marginesie rzecz ujmując, takie prace powstały w kontekście podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego (Nowakowska 2024; Olchowa 2021). Wiele podręczników ogranicza się do słownictwa związanego z pogodą, recyklingiem czy ochroną przyrody, rzadko natomiast podejmują refleksję nad przyczynami kryzysu klimatycznego czy problemu wysokiej konsumpcji w kontekście ograniczonych zasobów naturalnych planety. Analiza tego typu materiałów może ujawnić, na ile glottodydaktyka staje się przestrzenią krytycznej refleksji na temat destrukcyjnej działalności człowieka względem środowiska naturalnego, a nie tylko przekazu informacji. W tym sensie ekokrytyczna analiza pełni funkcję lustra, w którym odbija się sposób myślenia o świecie obecny w dydaktyce językowej. Pozwala zapytać, czy nauka języka obcego sprzyja rozwijaniu empatii wobec natury oraz refleksji nad współzależnością ludzi i innych istot, czy raczej utrwala antropocentryczne nawyki myślenia.

Przeprowadziłam analizę podręczników do nauczania języka angielskiego w celu określenia, w jaki sposób tematyka ekologiczna i kwestie zrównoważonego

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

rozwoju są w nich realizowane. Badanie miało charakter jakościowy i eksploracyjny, a jego celem było zidentyfikowanie sposobów reprezentacji treści ekologicznych oraz ocena ich potencjału w świetle realizacji założeń zielonej glottodydaktyki. Analizie poddałam cztery serie podręczników często wykorzystywanych w polskich szkołach średnich i na kursach językowych: *High Note 1* (Roberts, Hastings, Edwards, Brayshaw, McKinla 2019; poziom A2+/B1), *Face It 1* (Styring, Tims, Giżyńska, Nicholls 2023; poziom A2+/B1), *Focus 5* (Kay, Jones, Berlis, Jones, Brayshaw, Russell 2021; poziom B2+/C1) oraz *My Perspectives 2* (Lansford, Górniak, Pokrzewiński, Polit 2021; poziom B1/B2). Dobór podręczników do analizy wynikał z ich popularności, zróżnicowania poziomów (A/C1) oraz deklarowanego charakteru komunikacyjnego i międzykulturowego. Ich treść przeanalizowałam z uwzględnieniem trzech aspektów: zakresu i formy obecności tematów ekologicznych, czyli liczby i rodzaju jednostek lekcyjnych odnoszących się do zagadnień środowiskowych, takich jak ochrona przyrody, recykling czy zmiany klimatu; poziomu zaangażowania uczniów, obejmującego ocenę, czy treści ekologiczne ograniczają się do przekazu informacyjnego, czy też pobudzają refleksję, mediację i działanie; wymiaru aksjologicznego i krytycznego, czyli sposobu, w jaki materiały przedstawiają relację człowieka z naturą oraz czy promują postawy empatii i odpowiedzialności.

W podręczniku *High Note 1* (2019) pojawia się kilka lekcji, w których występują odniesienia do środowiska (np. tematy związane z pogodą, energią, podróżowaniem). Są one jednak przedstawione głównie w sposób informacyjny jako tło dla nauki słownictwa lub struktur gramatycznych. Zadania aktywizujące, takie jak dyskusje czy projekty, są nieliczne. W efekcie ekologia pełni tu raczej funkcję ilustracyjną niż refleksyjną – jest tematem, a nie punktem wyjścia do rozmowy o wartościach. W podręczniku *High Note 1* problematyka ekologiczna pojawia się w ograniczonym zakresie, głównie w funkcji ilustracyjnej, czego przykładem jest rozdział 10 „Our Planet, Our Hands" (tamże: 128–139), obejmujący słownictwo z zakresu geografii (tamże: 128–129), świata zwierząt (tamże: 130), środowiska naturalnego (tamże: 132–133) oraz pogody (tamże: 134). Zagadnienia gramatyczne (Present Perfect z *ever*/*never*) i ćwiczenia fonetyczne wplecione są w tematykę przyrodniczą, ale celem lekcji jest przede wszystkim rozwój struktur językowych, a nie refleksja nad relacją człowieka z naturą. Zadania aktywizujące (2–3 w całym module) ograniczają się do rozmów na temat krajobrazu oraz sposobów oszczędzania energii. Na marginesie pojawia się również materiał filmowy *Say 'No' to Plastic Bags* (tamże: 132–133), który można wykorzystać jako punkt wyjścia do działań mediacyjnych (np. streszczanie, przekład kulturowy). Poza tą jednostką ekologiczne odniesienia występują sporadycznie, np. w rozdziale 9 „Fit and Healthy" (tamże: 116–127)

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

można jedynie w sposób pośredni poruszyć tematykę zrównoważonego stylu życia. W rezultacie *High Note 1* przedstawia naturę raczej jako tło dla nauki języka, a nie przestrzeń refleksji nad wartościami ekologicznymi.

Z kolei podręcznik *Face It 1* (2023) prezentuje nieco bardziej zaangażowane podejście. Znajdują się w nim lekcje poświęcone zanieczyszczeniu środowiska, życiu w miastach przyszłości czy gospodarce odpadami. Teksty często odwołują się do codziennych decyzji konsumenckich i stylu życia. Pojawiają się także pytania wymagające argumentacji i oceny, co sprzyja rozwijaniu umiejętności mediacyjnych. W porównaniu chociażby z *High Note 1* materiał ten ma wyraźniejszy potencjał do kształtowania refleksji ekologicznej, choć nadal brakuje mu spójności. Problematyka ekologiczna pojawia się w takich rozdziałach jak „Our World", „Cities of the Future" czy „Waste and Recycling". Zgodnie z opisem podręcznika, przedstawionym przez wydawnictwo, książka zawiera trzy lekcje z wyraźnym komponentem ekologicznym: tekst o zanieczyszczeniu środowiska i dyskusję o działaniach proekologicznych, projekt dotyczący miast przyszłości oraz zadania związane z ograniczaniem odpadów i recyklingiem. Pytania otwarte zachęcają uczniów do argumentacji i oceny postaw, co nadaje materiałowi bardziej refleksyjny charakter niż w *High Note 1*. Można uznać, że *Face It 1* stanowi przykład podręcznika, w którym ekologia jest powiązana z decyzjami jednostkowymi i stylem życia, a nie wyłącznie z teorią czy słownictwem. Uczniowie mogą dyskutować o etycznych aspektach konsumpcji i odpowiedzialności jednostki za stan planety, analizując np. wpływ codziennych wyborów na środowisko. Warto też podjąć temat języka używanego w mediach i reklamach ekologicznych, zastanawiając się, w jaki sposób kształtuje on nasze postrzeganie natury i czy inspiruje do działań proekologicznych. Inną możliwością jest refleksja nad relacją człowieka z naturą w różnych kręgach kulturowych, co może prowadzić do bardziej empatycznego i wieloperspektywicznego spojrzenia na problemy środowiskowe.

Podręcznik *Focus 5* (2021) prezentuje bardziej spójną i świadomie zaprojektowaną część poświęconą treściom ekologicznym. Kluczowym modułem jest rozdział 9 „Future Generations" (tamże: 100–111), który obejmuje czytanie o globalnym ociepleniu i konsumpcji mięsa (tamże: 100–101), słownictwo związane z problemami środowiskowymi oraz idiomy odwołujące się do świata zwierząt. W ramach lekcji poświęconej ćwiczeniu umiejętności słuchania ze zrozumieniem (*listening comprehension*) uczniowie analizują wypowiedź dotyczącą projektu ekologicznego, co stanowi dobrą podstawę do działań mediacyjnych (tamże: 106). Kolejne zadania, m.in. „Speculating about photos" (tamże: 107) oraz „Essay introductions" (tamże: 108–109), rozwijają kompetencje egzaminacyjne, a jednocześnie odwołują się do tematów globalnych i społecznych. Oprócz

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

tego elementy ekologiczne pojawiają się jeszcze w rozdziale 6 „Journeys" (tamże: 64–71), w którym tekst o podróży pociągiem przez pustynię Namib może zostać omówiony w kontekście zrównoważonej mobilności. W sekcji „Writing/Speaking" (tamże: 83) uczniowie dyskutują o zaletach i wadach różnych przestrzeni miejskich (np. parki vs. centra handlowe). Łącznie w podręczniku można wskazać 4–5 zadań z wyraźnym komponentem ekologicznym, z czego dwa mają charakter stricte tematyczny. Ekologia pełni tu funkcję narzędzia do rozwijania kompetencji językowych i mediacyjnych, z potencjałem do refleksji, choć nadal w ramach maturalnych wymogów egzaminacyjnych.

Wśród podręczników do nauczania języka angielskiego w kontekście promowania postawy proekologicznej wyróżnia się seria *My Perspectives 2* (2021), która opiera się na autentycznych tekstach i reportażach z miesięcznika *National Geographic*, co sprzyja rozwijaniu empatii wobec przyrody oraz świadomości globalnych zależności. Jednostki takie jak „People and the Planet", „Nature at Risk" czy „Making a Difference" obejmują teksty i filmy poświęcone problemowi nadmiernej produkcji plastiku czy utraty bioróżnorodności i podejmowanym lokalnym inicjatywom proekologicznym. Zadania projektowe (np. „Create a campaign" / „Present a solution to a local environmental problem") oraz mediacyjne (np. „Explain the problem to your classmates") angażują uczniów w działania wymagające oceny i proponowania wielu rozwiązań analizowanych problemów. Łącznie można wyróżnić około 5–6 zadań o charakterze proekologicznym, w tym dwa projektowe i mediacyjne. Ekologia jest tu punktem wyjścia do komunikacji i refleksji, a nie tylko źródłem wzbogacania słownictwa. Seria *My Perspectives* wyróżnia się na tle pozostałych, gdyż jest najbliższa idei zielonej glottodydaktyki, choć – jak każdy materiał – wymaga krytycznej interpretacji i wsparcia nauczyciela w jej realizacji.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że problematyka ekologiczna jest obecna w większości współczesnych podręczników, co oczywiście wynika z obowiązującej podstawy programowej, ale zwykle bywa ona ujmowana w sposób fragmentaryczny i powierzchowny. Najczęściej mamy do czynienia z tzw. ekologią informacyjną, która koncentruje się na przekazywaniu faktów i słownictwa, a znacznie rzadziej z „ekologią refleksyjną" (rozmowy, mediacja) czy „ekologią działania" (projekty, inicjatywy) (Davenport 1997: 1–4). Pomimo wzrostu liczby materiałów poruszających kwestie środowiskowe ich potencjał transformacyjny pozostaje w dużej mierze niewykorzystany. To właśnie tu ujawnia się rola zielonej glottodydaktyki jako propozycji integrującej treści, wartości i działania w jeden spójny proces dydaktyczny. Wyniki analizy potwierdzają, że współczesne podręczniki coraz częściej uwzględniają tematykę proekologiczną, ale zazwyczaj w sposób marginalny i niesystemowy. Treści te rzadko zostają powiązane z celami

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

komunikacyjnymi, poznawczymi czy aksjologicznymi, przez co ich wpływ na rozwój świadomości ekologicznej uczniów jest ograniczony. Materiały kształtujące postawę proekologiczną pojawiają się sporadycznie, bez spójnego odniesienia do wartości i celów nauczania. Często dominują zadania o charakterze testowym, które nie sprzyjają kreatywności ani krytycznej refleksji. Jednocześnie wiele materiałów ma potencjał do wykorzystania na lekcjach języka angielskiego. Na przykład ćwiczenia dotyczące opisów krajobrazów można przekształcić w debatę o wpływie turystyki masowej na środowisko, zachęcając uczniów do refleksji nad zrównoważonym podróżowaniem. Zadania związane z kampaniami społecznymi warto rozszerzyć o projekt tworzenia własnych, autentycznych przekazów proekologicznych, w których uczniowie analizują skuteczność języka perswazji i emocji. Teksty o codziennych nawykach można wykorzystać do mediacji uwzględniającej różne perspektywy kulturowe dotyczące ochrony środowiska, co rozwija nie tylko kompetencje językowe, lecz także postawę dialogu i empatii wobec odmiennych podejść do natury. Nawet proste ćwiczenia informacyjne mogą stać się punktem wyjścia do dyskusji, mediacji czy projektów, jeśli zostaną osadzone w kontekście wartości i działań prospołecznych.

ZAKOŃCZENIE

Rozwój zielonej glottodydaktyki wymaga systematycznych badań naukowych. W literaturze przedmiotu wciąż brakuje całościowych analiz dotyczących reprezentacji tematów ekologicznych w podręcznikach, postaw nauczycieli wobec treści środowiskowych czy wpływu działań „zielonej dydaktyki" na motywację i postawy uczniów. Potrzebne są badania jakościowe i mieszane, łączące analizę dyskursu z obserwacją dydaktyczną oraz refleksją nad praktyką. Zielona glottodydaktyka może też inspirować nauczycieli do samokształcenia, umiejętności integrowania wartości etycznych z nauczaniem języka oraz rozwijania wśród uczniów postaw proekologicznych. Zielona glottodydaktyka, jako dziedzina łącząca wymiar poznawczy, kulturowy i etyczny, ma ogromny potencjał w zakresie kształtowania świadomości ekologicznej osób uczących się języka obcego. Choć tematyka środowiskowa pojawia się coraz częściej w materiałach dydaktycznych, jej obecność nadal ma charakter fragmentaryczny. Dominują treści informacyjne, natomiast rzadziej podejmuje się krytyczną refleksję obejmującą mediację i działania o charakterze transformacyjnym.

W kontekście dokonujących się zmian klimatycznych zielona glottodydaktyka stanowi próbę poszerzenia perspektywy nauczania języków obcych o wymiar etyczny i planetarny. Zakłada, że nauka języka to nie tylko ćwiczenie kompetencji komunikacyjnych, lecz także proces kształtowania postaw empatii,

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

wrażliwości i współodpowiedzialności wobec świata. W praktyce oznacza to potrzebę: reinterpretacji celów dydaktycznych tak, by obejmowały również rozwój kompetencji ekologicznej i globalnej; aktualizacji materiałów i metod nauczania poprzez integrację treści środowiskowych z działaniami komunikacyjnymi i projektowymi; wspierania nauczycieli w rozwijaniu refleksyjności i świadomości ekologicznej; prowadzenia badań empirycznych nad skutecznością dydaktyki opartej na wartościach.

Zielona glottodydaktyka nie jest odrębną metodą, lecz ramą interpretacyjną, sposobem myślenia o nauczaniu języków w kategoriach współistnienia, empatii i troski o wspólny świat. Przywraca ona dydaktyce językowej wymiar humanistyczny, łącząc ją z ekopedagogiką, mediacją międzykulturową i edukacją globalną. Nauczanie języka obcego, rozumiane w duchu zielonej glottodydaktyki, staje się więc formą dialogu zarówno z ludzkim, jak i z nie-ludzkim światem. To dialog, który może mieć realne znaczenie dla rozwoju jednostki oraz dla przyszłości planety.

BIBLIOGRAFIA

Abram, D. (2010). *Becoming Animal: An Earthly Cosmology*. New York: Pantheon Books.

Barcz, A. (2016). *Realizm ekologiczny. Od ekokrytyki do zookrytyki w literaturze polskiej*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

Bińczyk, E. (2018). *Epoka człowieka. Retoryka i marazm antropocenu*. Warszawa: PWN.

Boström, M. (2018). Conditions for Transformative Learning for Sustainable Development: A Theoretical Approach. *Environmental Education Research*, 24(5), 683–696.

Buell, L. (1995). *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature Writing, and the Formation of American Culture*. Cambridge: Harvard University Press.

Byram, M. (2010). Intercultural Competence and Foreign Language Teaching. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 1(2), 239–254.

Davenport, T.H. (1997). *Information Ecology: Mastering the Information and Knowledge Environment*. New York: Oxford University Press. DOI: 10.1093/oso/9780195111682.001.0001.

Domańska, E. (2013). Humanistyka ekologiczna. *Teksty Drugie*, (1–2), 12–32.

Fiedorczuk, J. (2015). *Cyborg w ogrodzie. Wprowadzenie do ekokrytyki*. Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.

Fill, A., Mühlhäusler, P. (2001). *The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*. London: Continuum.

Gadotti, M. (2008). *Education for Sustainability: A Critical Contribution to the Decade of Education for Sustainable Development*. Cardiff: Green Books.

Gębal, P.E. (2021). *Dydaktyka języków obcych. Wprowadzenie*. Warszawa: PWN.

Gęsina, T. (2023). Literacki spacer po Katowicach. Reportaż Anny Malinowskiej pt. „Od Katowic idzie słońce" w glottodydaktyce. *Postscriptum Polonistyczne*, 32(2), 1–18. DOI: 10.31261/PS_P.2023.32.04.

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

Hanley, N. (2021). The Contribution of Empathy-Based Pedagogy in Global Citizen Education: Kazakhstani Context. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 13(2), 79–93. DOI: 10.14324/IJDEGL.13.2.02.

Jordan, C., Chawla, L. (2019). A Coordinated Research Agenda for Nature-Based Learning. *Frontiers in Psychology*, 10. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.00766.

Kay, S., Jones, V., Berlis, M., Jones, H., Brayshaw, D., Russell, D. (2021). *Focus 5*. Warszawa: Pearson.

Kronenberg, A. (2014). *Geopoetyka – związki literatury i środowiska*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.

Lansford, L., Górniak, R., Pokrzewiński, Z., Polit, B. (2021). *My Perspectives 2*. Warszawa: Nowa Era, National Geographic Learning.

Latoch-Zielińska, M. (2023). Przygotowanie przyszłych polonistów do wyzwań edukacji ekologicznej. *Postscriptum Polonistyczne*, 31(1), 1–17. DOI: 10.31261/PS_P.2023.31.12.

Morin, E. (2001). *Seven Complex Lessons in Education for the Future*. Paris: UNESCO Publishing.

Naess, A. (1989). *Ecology, Community and Lifestyle: Outline of an Ecosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nowakowska, M.M. (2024). „Z ekologią na ty" w wybranych podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 31, 315–324. DOI: 10.18778/0860-6587.31.19.

Nystrand, M. (1997). *Opening Dialogue: Understanding the Dynamics of Language and Learning in the English Classroom*. New York: Teachers College Press.

Ochwat, M. (2020). Katastrofa klimatyczna non-fiction. *Kultura Współczesna*, (2), 204–219.

Ochwat, M. (2025). *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego*. Katowice: Wydawnictwo UŚ. DOI: 10.31261/PN.4222.

OECD (2018). *Preparing Our Youth for an Inclusive and Sustainable World: The OECD PISA Global Competence Framework*. Paris: OECD Publishing.

Olchowa, G. (2021). Edukacja klimatyczna w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego dla poziomu A2. *Postscriptum Polonistyczne*, 28(2), 1–12. DOI: 10.31261/PS_P.2021.28.03.

Oziewicz, M., Szumańska, J., Zając, J. (2025). Edukacja jutra a kompetencja klimatyczna: co nauczyciele mogą zrobić, aby przyspieszyć transformację w kierunku cywilizacji ekologicznej? Marek Oziewicz w wywiadzie z Justyną Szumańską i Justyną Zając. W: W. Świtała, J. Zając, J. Szumańska, A. Maciejewska, D. Michułka (red.), *Zwrot ekologiczny w edukacji i kulturze. Nowa wrażliwość młodego pokolenia* (s. 24–34). Wrocław: Wydawnictwo UWr.

Prins, J., Gaikhorst, L., Hovinga, D. (2025). Nature as a Co-Teacher in Early Childhood Language Education. *Early Childhood Education Journal*, 54, 661–674. DOI: 10.1007/s10643-025-01854-6.

Roberts, R., Hastings, B., Edwards, L., Brayshaw, D., McKinla, S. (2019). *High Note 1*. Harlow: Pearson Education Ltd.

Pobrane z czasopisma Annales N - Educatio Nova **http://educatio.annales.umcs.pl**
Data: 25/10/2026 00:37:11

Róg, T. (2018). *Glottodydaktyczne obszary badań nad kompetencją międzykulturową*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UP.

Steciąg, M. (2014). Glottodydaktyka w ujęciu ekolingwistycznym. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 21, 51–62. DOI: 10.18778/0860-6587.21.05.

Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-Visioning Learning and Change*. Dartington: Green Books.

Stibbe, A. (2015). *Ecolinguistics: Language, Ecology, and the Stories We Live By*. London: Routledge. DOI: 10.4324/9781315718071.

Styring, J., Tims, N., Giżyńska, D., Nicholls, K. (2023). *Face It 1*. Cambridge: Cambridge University Press & Assessment.

Sujacka-Zając, J. (2020). Czy jesteśmy gotowi na ekoglottodydaktykę w polskim kontekście edukacyjnym? *Neofilolog*, (1), 11–26. DOI: 10.14746/n.2020.55.1.2.

Śliwierska, B. (2008). *Ekopedagogika. Wychowanie do zrównoważonego rozwoju*. Łódź: Wydawnictwo WSHE.

Tabaszewska, J. (2022). *Humanistyka służebna. Negocjowanie pola i budowanie autonomii w dobie kryzysu*. Warszawa: Wydawnictwo IBL PAN.

Tambor, A. (2023). Ekoglottodydaktyka polonistyczna – potrzeba i prawo XXI wieku. *Postscriptum Polonistyczne*, 31(1), 1–15. DOI: 10.31261/PS_P.2023.31.14.

Ubertowska, A. (2020). *Historie biotyczne. Pomiędzy estetyką a geotraumą*. Warszawa: IBL PAN.

UNESCO (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing.

UNESCO (2020). *Education for Sustainable Development: A Roadmap*. Paris: UNESCO Publishing.

Żydek-Bednarczuk, U. (2015). *Spotkanie kultur. Komunikacja i edukacja międzykulturowa w glottodydaktyce*. Kraków: Universitas.